

І. А. Батіна,

Київський університет права НАНУ, м. Київ

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ГЕНДЕРНОМУ АНАЛІЗУ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

У статті представлено методичку проведення гендерного аналізу, інтегрованою до перекладацького аналізу тексту, що є адаптованою для роботи з текстами юридичної тематики. У якості таких текстів автор використовує матеріали допитів М. Левінські та О. Пісторіуса, що є не тільки показовим ілюстративним матеріалом для навчання гендерному аналізу, але й цікавим пізнавальним ресурсом для майбутніх юристів-міжнародників. Користуючись такою методикою, студенти юридичних спеціальностей адекватно перекладають юридичний дискурс на підставі аналізу наявності «чоловічих»/ «жіночих» гендерних маркерів: «гіперправильність» граматичних форм, «суперввічливість», використання вставних слів, емфатичних елементів, «порожніх» прикметників і прислівників, прямих цитат, різноманітних форм вираження сумніву, димінутативів і прикметників на позначення відтінків кольорів.

Ключові слова: когезія, гендерний аналіз, «чоловічі»/ «жіночі» гендерні маркери, емфатичні елементи, димінутативи.

THE PECULIARITIES OF TEACHING LAW FACULTY STUDENTS HOW TO PERFORM GENDER ANALYSIS

The article represents the method of gender analysis, adopted for legal texts, illustrated by materials of questioning M. Lewinsky and O. Pistorius. The suggested texts are not only the basis for teaching students how to perform gender analysis but also are interesting educational resource for future specialists in the sphere of international law. Following the method algorithm, it is possible to translate the legal discourse adequately due to analyzing the availability of «male/female» gender markers: super-polite forms of expression; hypercorrect grammar; the use of «hedges» or parenthesis; the use of emphatic *so* or *very*; the usage of «empty» adjectives or adverbs; direct quotations the use of diminutive forms or specialized color terms. Moreover, the author suggests performing the gender analysis for the purpose of enabling future international lawyers to make conclusions as for trial figurants being deceptive on the basis of their non-typical speech behavior: the availability of «female» markers alongside with the presence of «male» markers in O. Pistorius's testimony at the background of typical speech behavior of M. Lewinsky, characterized by exclusively «female» gender markers.

Key words: cohesion, gender analysis, a discourse, «male/female» gender markers, «hedges», diminutive forms.

СПЕЦИФИКА ОБУЧЕНИЯ ГЕНДЕРНОМУ АНАЛИЗУ СТУДЕНТОВ ЮРИДИЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ

В статье представлена методика гендерного анализа текста, адаптированная для текстов юридической тематики на материале допросов М. Левински и О.Писториуса, что являются показательным иллюстративным материалом для обучения гендерному анализу и познавательным ресурсом для будущих юристов. Пользуясь такой методикой, студенты юридических специальностей адекватно переводят юридический дискурс на основе анализа наличия «мужских»/ «женских» гендерных маркеров: «гиперправильности» грамматических форм, «супервежливости», использования вставных слов, эмфатических элементов, «пустых» прилагательных и наречий, прямых цитат, различных форм выражения сомнения, диминутативов и прилагательных, обозначающих оттенки цветов.

Ключевые слова: когезия, гендерный анализ, «мужские»/ «женские» гендерные маркеры, эмфатические элементы, диминутативы.

Навчання студентів майбутніх юристів – міжнародників є комплексним, при цьому викладання циклу перекладознавчих дисциплін інтегровано до освітнього процесу. Теоретичні знання та практичні навички, отримані під час вивчення відповідних навчальних дисциплін, необхідні для виконання адекватного письмового перекладу текстів юридичної тематики різних функціональних стилів. Це зумовлено необхідністю проведення аналізу тексту, що не є можливим без застосування сучасних методик аналізу дискурсу з метою виявлення в ньому семантичного ядра, ключових слів, лексико-семантичних зв'язків між реченнями, що забезпечують когезію тексту. Розуміння тексту можливе лише з урахуванням його стилістичних, комунікативно-прагматичних і гендерних особливостей [6, 12]. Встановлення саме гендерних ознак тексту на основі сучасних досягнень світового перекладознавства, лінгвістики тексту, соціолінгвістики та психолінгвістики, є актуальним з практичних міркувань для фахівців у сфері міжнародного права.

Матеріалом при навчанні алгоритму гендерного аналізу студентів юридичних спеціальностей доцільно обирати тексти допитів чоловіка і жінки – учасників резонансних судових процесів, наприклад, матеріали судових справ, фігурантами яких були стажистка Білого Дому Моніка Левінські та паралімпієць Оскар Пісторіус. Обрані тексти мають величезний пізнавальний та освітній потенціал з точки зору правових аспектів справ, юридичної лексики, і в якості яскравих прикладів «жіночої»/ «чоловічої» мови. Попередньо слід ознайомити студентів з історією гендерних студій, безпосередньо пов'язаною із судовою практикою і поповнити тезаурус студентів поняттям «гендер» – це соціальний конструкт, реально існуюча система міжособистісної взаємодії, за допомогою якої формується, підтверджується та репродукується уявлення про чоловіче та жіноче як категорію соціального рівня. Іншими словами, гендер – це соціальні прояви статі, «соціальна стать». По суті, гендер є соціокультурним аналогом статевого (біологічного) диморфізму. Таким чином стать як категорія складається з двох компонентів – статі біологічної (sexus) та статі соціальної (gender) [5, с. 10].

Ще на початку 1980-их рр. О'Бар і Аткинс звернули увагу на наявність різниці в тактиці проведення допитів чоловіків і жінок – свідків у суді та припустили, що мають місце відмінності лінгвістичного характеру між свідченнями свідків різної статі [4, 21]. Проаналізувавши роздруковки записів судових засідань Верховного кримінального суду штату Північна Кароліна обсягом 150 годин, американські соціолінгвісти виокремили так звані «жіночі» гендерні маркери [2, с. 18], які студенти зможуть виявити в запропонованих їм свідченнях М. Левінські, співставляючи їх зі свідченнями О. Пісторіуса :

Використання вставних слів:

– How were things left at the end of that meeting?

– *I sort of ran out.*

Частотність використання М. Левінські різноманітних вставних фраз тільки підтверджує результати численних науково обґрунтованих соціально-психологічних експериментів щодо відносно більшої емоційної чутливості жінок, їхньої більшої залежності [7, с. 16]. Під час свідчень, в яких фігурують найвпливовіші особи світу, звичайна стажистка Білого Дому дуже нервує, наслідком чого є засмічення її мовлення фразами-паразитами.

Перебуваючи у складнішій ситуації, – поставши перед судом за звинуваченням у навмисному вбивстві подружки Ріви Стінкамп, і переживши нервові потрясіння, О. Пісторіус не використовує подібних фраз, але на відміну від М. Левінські користується **супер ввічливими формами**, що, на думку Р. Лакофф [3, с. 18], є «жіночими» маркерами:

– *«I was in the garage for several hours. I asked the police photographer if he could please take all the photographs he needed so I could take my clothes off because they were all just stained».*

Така атипова для чоловіка мовленнєва поведінка може свідчити про ретельну підготовку О. Пісторіуса до судового засідання та його бажання емоційно вплинути на учасників процесу. А ось важкий психологічний стан Пісторіуса виявляється в порушенні ним граматичних норм англійської мови, одночасно це є «чоловічим» маркером:

– *«I was sat on the floor crying».*

– *«I was stood in the kitchen for some time and Mr. Botha came downstairs».*

М. Левінські не робить подібних відхилень від граматичної норми англійської мови, навіть дуже нервуючи, ти самим же раз підтверджуючи постулат про гіперправильність граматики як про «жіночий» гендерний маркер.

Використання емфатичних елементів *so, very*:

– *Just a bit more detail so we can get a sense of what efforts you thought were being taken and whether you came to be disappointed with those efforts.*

– *Very disappointed.*

Такий прояв емоційності в мовленні Моніки є цілком природним, оскільки частотність емфатичних елементів є ознакою «жіночого» мовлення. Відповідно, використання подібних елементів не повинно було би спостерігатися в мовленні О. Пісторіуса. Проте навпаки вони наявні в свідченнях підсудного:

– *I was so scared to retreat because I wasn't sure if there was somebody on the ladder. I wasn't sure there was somebody in the toilet.*

Помітивши таку особливість Марк МакКліш інтерпретує появу *so* в мовленні чоловіка з психологічної точки зору: якби підсудний використав варіант *was scared*, це свідчило би про його короткотривалу емоцію, тоді як *was so scared* належить вже до довготривалих емоцій, а за даних обставин довготривалі емоції є недоречними. Підсудний помістив їх на пік інциденту, де, на його думку, подібні емоції повинні знаходитися. Проте в реальності такі інциденти є настільки шокуючими, що довготривалі емоції пригнічуються. На підставі такого добору слів Пісторіусом МакКліш робить висновок, що підсудний пояснює свої дії, а не просто переповідає події [4, с. 2].

Використання «порожніх» прикметників і прислівників:

– *Tell us what those other gifts were, if you remember.*

– *A tie. A mug from Starbucks in Santa Monica. A little box that's called hugs and kisses and it's Xs and Os inside, it's really – it's just a cute little chatchki. An antique book from the flea market in New York that was on Theodore Roosevelt.*

Використання таких слів із суто оцінною функцією, фактично позбавлених лексичного значення, властиве саме жінкам, таким чином М. Левінські характеризує свої подарунки Клінтону. У свідченнях О. Пісторіуса не виявлено «порожніх» з точки зору лексичного значення прикметників і прислівників із суто аксіологічною функцією.

Використання прямих цитат:

A) – *... so then one of the guards said, «Oh, are you here to see Betty Currie?» And I said, «No. I'm not here to see her. I'm trying to get her. She doesn't know I'm coming».*

Можливо, жінка намагається в такий спосіб уникнути додаткової відповідальності та ризику неадекватної інтерпретації репліки іншої особи при трансформуванні прямої мови в непряму, тому й дослівно відтворює її. Цікавим є той факт, що подібне явище має місце і в мовленні О. Пісторіуса:

– *«When I got down to the bottom of the stairs they told me to put Reeva down and told me the ambulance was on the way. I said: «We need to get to the hospital».*

Ймовірно, усвідомлюючи, що на кону його життя, Пісторіус точно відтворює не лише послідовність подій трагічного дня загибелі Р. Стінкамп, але й всі сказане до прибуття до його дому поліції, і демонструє «жіночі» гендерні маркери. Такий феномен зумовлений значним впливом ролі учасника судового процесу та типу допиту [1, с. 7], що перевищує значення гендера.

Використання різних форм вираження сумніву:

– *I thought he – I thought maybe, you know, my understanding from Linda was that Kathleen had been trying to get a job, and I could certainly understand the frustrations of being told someone is going to help you get a job and then you don't.*

– *All right. How long was the phone call?*

– *You know, I'm thinking just now, I don't know if that was in April. It could have been in May.*

Такі висловлювання різного ступеню невпевненості є частотними в мовленні М. Левінські, проте вони абсолютно відсутні в свідченнях О. Пісторіуса попри вплив ролі обвинуваченого в скоєнні вбивства, що можна пояснити лише тим, що чоловіки є більш домінантними, ніж жінки.

Використання пестливих форм/ прикметників на позначення відтінків кольорів:

– *I mean, I had light lipstick on so I don't -- I think if it had been a darker colored lipstick that maybe I would have been concerned, I might have thought about that, but that didn't cross my mind.*

– *All right. What was the Christmas present?*

– *It was a sterling silver antique standing cigar holder.*

Така мовленнєва поведінка є типовою для представниць жіночої статі, проте абсолютно невластивою чоловікам з фізіологічних причин: переважна кількість дальтоніків зареєстрована саме серед чоловіків. Цим пояснюється відсутність димінутативів і прикметників на позначення відтінків кольорів у мовленні О. Пісторіуса під час судового процесу.

У рамках гендерного аналізу на увагу заслуговує й різниця в тактиці інтродукції нової теми: не погоджуючись відповідати на деякі питання – не намагаючись дотримуватися принципу кооперації, чоловік експліцитно вводить нову тему або імпліцитно переходить до неї. Так, у відповідь на питання, чи пам'ятає він всі події ночі, коли було вбито Р. Стінкамп, чи його версія подій є лише реконструкцією на підставі того, що він чув або прочитав про них в пресі, О. Пісторіус відповідає:

– *«My story hasn't changed. The state's case has changed many times but there is nothing they have given me that has changed my story».*

«*Why are you arguing and not answering?*» – *peaguє обурений обвинувач.*

Жінка в аналогічній ситуації не наслідиться відверто порушити принцип кооперації та замість інтродукції нової теми використовує тактику відхилення від теми, що їй доводять матеріали допиту М. Левінські:

– *What you're describing, is it all based President said in this phone call?*

– *I don't understand. I don't think I'm following you 100 percent. I'm sorry.*

Підсумовуючи результати виконаного гендерного аналізу свідчень М. Левінські та О. Пісторіуса, слід наголосити, що в мовленні стажерки Білого Дому наявні лише «жіночі» гендерні маркери, тоді як у свідченнях О. Пісторіуса спостерігаються такі суто «жіночі» маркери як суперввічливі форми, емпатичні елементи, прямі цитати. Усе це в сукупності наводить на думку, що свідчення О. Пісторіуса є неправдивими, тоді як у свідченнях М. Левінські домінують «жіночі» маркери, що не викликає сумнівів у правдивості її слів, принаймні спираючись на результати гендерного аналізу, у свою чергу посилюючи важливість опанування методикою виконання гендерного аналізу тексту студентами юридичних спеціальностей.

Література:

1. Bauermeister M. «Battle of Words: Language, Gender and Power in the Courtroom», 2008. Honors Junior / Senior Projects. Paper 55, [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://hdl.handle.net/2047/d1003076>
2. Coats J. Women, Men and Language / J. Coats. – London: Longman, 1986.
3. Lakoff R. Language in Women's Place / R. Lakoff. – N. Y. : Harper and Row, 1975.
4. McClish M. Oscar Pistorius's Testimony. Statement Analysis, 2014 / M. McClish. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.statementanalysis.com/oscar-pistorius/>.
5. O'Bagg W., Atkins B. «Women's Language» or «Powerless Language»//Women and Language in Literature and Society. – N.Y. : Praeger, 1980. – P.93-100.
6. Кісь О. Гендерні студії в Україні: стан, проблеми, перспективи / О. Кісь. – Львів : Генеза, 2000.
7. Максимов С. С. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови) / С. С. Максимов. – Київ: Ленвіт, 2006.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

8. <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/mltestimony.htm>
9. <http://www.bbc.com/news/world-africa-26417240>

УДК 811.111:37:336.76

О. О. Бережна,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЇ БІРЖОВОЇ ЛЕКСИКИ

Стаття присвячена проблемі специфіки перекладу англійської біржової термінології та труднощам, які з цим пов'язані. В статті охарактеризовано основні прийоми та способи перекладу англійської біржової термінології, особливу увагу приділено лексичним та граматичним трансформаціям, які використовуються для досягнення максимальної точності та адекватності перекладу. В якості фактичного матеріалу використовуються статті з біржової тематики з сучасних англомовних видань.

Ключові слова: біржові терміни, способи перекладу, лексичний еквівалент, метод опису, калькування, транскрибування, лексичні трансформації, граматичні трансформації, конкретизація, генералізація, антонімічний переклад.

THE PECULIARITIES OF ENGLISH STOCK MARKET LEXIS TRANSLATION

The article deals with the specific problems of English stock market terminology translation and complexities (difficulties) related to this. The major approaches and techniques of stock market terminology translation are characterized. The key problem with stock market terminology is that it includes mostly compound terms or terminological word-combinations. Their translation is considered to be one of the primary difficulties and consists of two phases – analytical and synthetic, of which the analytical one is considered to play the major role in the process of translation. Special attention is given to lexical and grammatical transformations used to achieve as full accuracy and adequacy of translation as possible. The articles from current English press on the stock market as a subject matter are provided as evidence.

Key words: stock market terminology, approaches and techniques of translation, lexical equivalent, descriptive method, calquing, transcribing, lexical transformations, grammatical transformation, concretization, generalization, antonymous translation.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ТЕРМИНОВ АНГЛИЙСКОЙ БИРЖЕВОЙ ЛЕКСИКИ

Статья посвящена проблеме специфики перевода английской биржевой терминологии и связанным с этим трудностям. В статье дана характеристика основных приёмов и способов перевода английской биржевой терминологии, особое внимание уделено лексическим и грамматическим трансформациям, которые используются для достижения максимальной точности и адекватности перевода. В качестве фактического материала использовались статьи по биржевой тематике из современных англоязычных изданий.

Ключевые слова: биржевые термины, способы перевода, лексический эквивалент, описательный метод, калькирование, транскрибирование, лексические трансформации, грамматические трансформации, генерализация, антонимический перевод.

Питання про специфіку термінів та способи їх перекладу завжди займало особливе місце в порівняльному мовознавстві. Його розглядали в своїх працях з теорії перекладу В. М. Комісаров, Я. Й. Рецкер, І. В. Арнольд та інші мовознавці; воно є об'єктом все більш пильної уваги сучасних вчених. Якщо завдання перекладу – забезпечення еквівалентності як «спільності змісту текстів оригіналу і перекладу», то при перекладі спеціальних, зокрема біржових, термінів їм слід приділяти особливу увагу: саме вони визначають інформаційний зміст спеціального тексту, будучи своєрідними ключами, які організують, структурують та кодуєть спеціальну інформацію. Отже, саме стосовно термінів найбільш гостро постає питання про можливість досягнення еквівалентності при існуванні відмінності кодівих одиниць, що представляє, на думку Романа Якобсона, «кардинальну проблему мови і центральну проблему лінгвістики» [8, с. 20].

Терміни біржової тематики також викликають не аби який інтерес у сучасному світі, а їх переклад має деякі специфічні особливості. У процесі перекладу терміну визначають 2 етапи: 1) з'ясування значення терміну у контексті та 2) переклад значення рідною мовою [1, с. 75].